

- > Biblioteks
- > Leder
- > Foreningen

BLF online

www.bibliotekslederforeningen.dk

NR.2 MAJ 2006

Indhold:

> side 2

Leder: Rollen som katalysator

af: Jørgen Bartholdy
(Bragt i Jyllandsposten 18/4 2006)

For nylig kom kulturministerens længe ventede strategi for, hvordan vi kan sikre den kulturelle udvikling ude i landet, når kommune-sammenlægningen har fjernet amterne, men til gengæld skabt større og mere bæredygtige kommuner.

> side 3

Ledelse, der betyder noget!

af: Niels Ole Pors

Niels Ole Pors fortæller om sin forskningsrapport med titlen *Mellem identitet og legitimitet: Forandringer, kultur og ledelse i danske folkebiblioteker*. 140 sider. Der er tale om en interviewundersøgelse blandt 24 folkebiblioteksledere og 72 ansatte i de samme biblioteker.

> side 5

Kulturministeriet har budt op til dans...

af: Per B. Christensen

- en kulturpolitisk kommentar til biblioteksledernes blad af formanden for de kommunale børne- og kulturchefer Per B. Christensen, børne- og kulturdirektør i Næstved i anledning af kulturministerens strategi for kultur i hele landet.

> side 7

Meget andet end bøger

af: Michel Steen-Hansen
(Bragt i Information 15/5 2006)

Regeringen bruger meget energi på at tale om innovation og "Danmark som førende videnssamfund" men vil de sætte handling bag ordene og bruge dem der byder sig til. Hvis alle skal med, må vi bruge tilbud, der er tilgængelige for alle f.eks. landets største Public Service institution biblioteket.

> side 9

EBLIDA

af: Finn Vester

De fleste biblioteksfolk har hørt om EBLIDA, men næppe mange har været dybere involveret i foreningens arbejde. Med EU's stadig større indflydelse på bibliotekernes vilkår for adgang til materialer er EBLIDA's betydning så stor som nogen sinde.

> Side 12

Bogomslag på hjemmesiden

af: Mona Madsen

Det kræver såmænd kun at vi indgår en aftale med COPY-DAN, betaler et årligt beløb, sørger for at oplysninger om hvilket designerkonsortium der har lavet omslaget også står på hjemmesiden, og desuden noterer ISBN-nummer, oplysninger om titel, forfatter, forlag og billedkunstner, illustrator...

DET NYE WEBSITE ER SPRUNGET UD!

Fra fredag d. 12. maj, ser BLFs website ikke ud som det plejer. Sammen med foråret er det nye layout endelig sprunget ud med masser af lyse farver. Skynd dig ind og se hvad der er sket på:

www.bibliotekslederforeningen.dk

Leder: Rollen som katalysator

af: Jørgen Bartholdy, bibliotekschef i Skanderborg og formand for BLF

For nylig kom kulturministerens længe ventede strategi for, hvordan vi kan sikre den kulturelle udvikling ude i landet, når kommunesammenlægningen har fjernet amterne, men til gengæld skabt større og mere bæredygtige kommuner.

De nuværende provinspuljer og kulturaftalepuljerne slås sammen, og midlerne herfra danner en ny Kulturpulje til hele landet, som skal sikre en række aftaler mellem staten og de enkelte kommuner. Disse aftaler skal specielt befordre samarbejdet mellem kultur og erhverv, støtte udbredelsen af de statslige institutioners virke til hele landet, give lokale institutioner mulighed for at varetage nationale opgaver og endelig medvirke til, at der fokuseres på internationale perspektiver i lokale projekter.

Alle gode kræfter Alt i alt en ambitiøs plan som - hvis den skal lykkes - kræver, at alle gode kræfter arbejder sammen. Ikke mindst i de mange kommuner, som, til trods for at de får et pænt befolkningsunderlag, får en decentral struktur, hvor det ikke er indlysende, hvem der kan koordinere kulturopgaver på tværs af hele kommunen. Det er positivt, at der er skabt en forenklet tilskudsstruktur med en klar arbejdsdeling mellem kommuner og stat på kulturområdet samtidig med, at der er sikret en balance i kultursamarbejdet mellem de nye og større kommuner og staten. Grundlaget for en styrkelse af kulturlivet ude i landet er skabt. Netop derfor er det synd, at oplægget ikke i højere grad har øje for bibliotekerne som en aktiv medspiller i det samlede kulturtilbud i kommunerne. Det ville ellers være indlysende. Ikke mindst fordi oplægget i den indledende statusopgørelse fastslår, at bibliotekerne er den største kulturinvestering i kommuner på mellem 20.000 og 60.000 indbyggere. Netop den kommunestørrelse, der bliver så almindelig efter kommunalreformen. Det ville også være en god idé, fordi bibliotekerne allerede i dag fungerer som koordinator for kulturlivet i mange kommuner, ligesom bibliotekerne de mange steder, hvor de deler bygninger med kultur- og medborgerhuse, er det stabile element, der sikrer den daglige drift af husene. Det ville endelig være oplagt, fordi bibliotekerne allerede har en lang erfaring i samarbejde mellem kommunale, regionale og statslige institutioner. Bibliotekerne har i mange år arbejdet sammen for at stille alle borgere lige m.h.t. at benytte offentligt finansierede kilder til informations- og videnssøgning. Dette samarbejde er til og med i de seneste år blevet rationaliseret, så det nu udgør et moderne logistisk system, hvor digitale tilbud som f.eks. bibliotekernes fælles bestillingsbase, bibliotek.dk - spiller effektivt sammen med en ligeledes statsligt finansieret kørselsordning om at levere borgerne en service, som for langt den største dels vedkommende er finansieret af kommunerne.

Katalysator Bibliotekerne har således stor erfaring i at varetage opgaven som katalysator i det samarbejde, der skal etableres mellem de forskellige parter i kulturlivet på tværs af gamle kommuneskel, hvis en kulturaftale med staten skal give nogen mening. Hvad vigtigere er, så har bibliotekerne også en enestående erfaring i at fungere i et frugtbart samarbejde med statslige institutioner og styrelser, hvad enten de kommunale biblioteker har en individuel kontrakt med staten, eller de indgår i et bredere nationalt samarbejde. Derfor skal der lyde en kraftig opfordring til kommunerne om at inddrage bibliotekerne i det lokale kultursamarbejde der opstår - og til Kulturministeriet om at trække på de biblioteker, ministeriet fra så mange andre sammenhænge ved eksisterer, og som det i forvejen kender som gode samarbejdspartnere ude i kommunerne. ☒

Ledelse, der betyder noget!

af: Niels Ole Pors, professor ved Institut for Biblioteksudvikling – Danmarks Biblioteksskole

I slutningen af 2005 lagde jeg den foreløbig sidste hånd på en forskningsrapport med titlen "Mellem identitet og legitimitet: Forandringer, kultur og ledelse i danske folkebiblioteker". 140 sider. Kan downloades fra: www.db.dk/nop/publikationer. Der er tale om en interviewundersøgelse, hvor 24 folkebiblioteksledere og 72 ansatte i de samme biblioteker velvilligt har stillet sig til rådighed for interviews. De 24 biblioteker er alle mindre eller mellemstore folkebiblioteker.

Af titlen fremgår det, at emnet for rapporten er bredt og indeholder mange aspekter. Det vil være vanskeligt at give et koncentrat af de mange resultater. Denne lille artikel fokuserer derfor på blot to problemstillinger, som behandles. Den ene er om ledelse og lederen som person gør en forskel, der opfattes som markant af bibliotekets ansatte. Den anden er, om der synes at være sammenfaldende personlighedstræk blandt et mindre udvalg af folkebibliotekslederne. Forhåbentligt kan disse to små analyser fungerer som en appetitvækker til selve rapporten.

Mange ledere og ansatte er i øjeblikket i gang med fusioner og sammenlægninger. Ansatte får nye kolleger og i en række tilfælde nye chefer. Nogle chefer får andre funktioner og næsten alle skal indpasse sig i og formulere nye organisationsstrukturer samtidig med at man skal navigere i et rum, hvor måske forskelligartede kulturer, værdiorienteringer og praksisser skal tilpasses.

Det er meget tydeligt i rapporten, at bibliotekspersonalet som helhed er forandringsorienteret på samme måde som folkebibliotekssystemet som helhed har udvist meget store evner til at tackle især de informationsteknologiske udviklinger og i forbindelse hermed omstille store dele af virksomheden. Et af hovedspørgsmålene i undersøgelsen var, hvorledes forandringer opleves og fortolkes.

Personalets oplevelser af forandringer retter sig groft sagt mod to forhold. Det ene er den ændrede serviceprofil som følge af loven og den nye informationsteknologi. Det andet er typisk et ledelsesskift. Det er meget tydeligt, at ledelsen og ledelse er et forhold, der optager sindene meget. Det er også tydeligt, at et ledelsesskift i mange tilfælde er der, hvor man begynder at opleve, at der sker noget nyt og anderledes. Et ledelsesskift kan betyde at organisationen og dens medlemmer mentalt indstiller sig på forandringer, samtidig med at der tydeligvis ligger et pres på en ny leder for at markere en forskel. I enkelte af bibliotekerne har man indenfor de seneste år været i en situation, hvor leder og ansatte havde et næsten "tilsandet" forhold, det vil sige at man har haft en institution med en ledelse og et personale, der næsten ikke har kunnet handle, fordi alle fortolkninger af handlemønstre lå fast, hvilket i sig selv kan virke handlingslammende. Det er da også den oplevelse i hvert fald nogle af lederne har haft, når de kom som ny leder til et bibliotek. Flere har formuleret det således, at man kom til et sted, der nærmest bad om forandringer. Flere af disse ledere er samtidig klar over, at forandringer tager tid. I undersøgelsen er der dog også adskillige eksempler på biblioteker, hvor ledere og ansatte gennem mange år har udviklet sig sammen på en meget dynamisk måde.

Der er blandt lederne forskellige tilbøjeligheder til at sætte egen vilje igennem. Generelt foregår forandringer, nye tiltag og beslutninger meget dialogbaseret. Mange af lederne har haft klare intentioner om at ændre organisationsstrukturen gennem decentralisering, uddelegering af beslutningskompetence og tilsvarende. Det modtages godt i langt de fleste tilfælde, men det opleves dog også, at uddelegering kan medføre, at personalet finder, at chefen bliver for usynlig, hvilket i nogle situationer medfører at lederen karakteriseres som en "laissez – faire" leder. Det synes at være indlysende, at lederens nærvær ikke bliver mindre nødvendigt, selvom der uddelegeres ganske meget. Rollen bliver formentlig en anden, men synligheden og kontakten i dagligdagen er stadig lige vigtig, og her ses det, at man nogle steder går lidt galt af hinanden. Det giver sig så udslag i at der foretages fortolkninger af lederens og vedkommende vagtplaner og udlånsarbejde som enten er for meget eller for lidt. De fleste opfatter ledelsesstilen som meget

demokratisk, men i nogle tilfælde også som lidt for konfliktsky. Der er for eksempel nogle ansatte, der fortolker en manglende ny formel struktur som resultatet af, at en leder ikke tør røre ved mellemliderne. Lederens fortolkning derimod er, at der ikke er nogen grund til at røre ved strukturen, der er så fleksibel, at den ikke hindrer samarbejde på kryds og tværs. Måske overser lederen her, at der også er symbolske aspekter i organisationsstrukturen og benævnelsen af denne.

Det fremgår af undersøgelsen, at det er vigtigt at en leder på et folkebibliotek skal med de ansatte – både om dagligdagens opgaver, fremtiden, de ansattes problemer men også om ledelsesopgaven. I det omfang ledere ikke kommunikerer, sker der ofte det, at der etableres fortolkninger af lederstilen og lederadfærden. I nogle tilfælde positive tolkninger, i andre tilfælde knap så positive lidt afhængigt af den personlige kemi. Åbenhed, kommunikation og klare udmeldinger eller holdninger er strengt nødvendige i professionelle organisationer.

De fleste af lederne beskriver deres ledelsesstil som situationsbestemt ledelse, der er orienteret både mod personalet og mod en høj kvalitet i opgavevaretagelsen. Der synes ligeledes at være en udbredt tiltro til, at der er en tæt sammenhæng mellem personalets velbefindende og kvaliteten af de arbejdsopgaver, man udfører.

Det skal i øvrigt understreges, at det generelle billede af forholdet mellem ledere og ansatte i de danske folkebiblioteker er præget af en gensidig respekt og en gensidig meget høj grad af loyalitet.

Der er ingen tvivl om, at bibliotekslederne og bibliotekerne er udsat for en type ledelse, der er ganske særegen i en international sammenhæng. Der er tale om fagprofessionel ledelse med et meget teoretisk tilsnit, der generelt er udtryk for en meget fin balance mellem det produktorienterede og det procesorienterede. Ledelsesopgaven tages uhyre alvorligt og der synes i stigende grad blandt personalet at være en klar erkendelse af, at det er meget vigtigt. Selvom det er meget let på baggrund af interviews med knap 100 mennesker at pege på fejltagelser og u hensigtsmæssigheder i enkelte tilfælde er det generelle billede faktisk meget anderledes. Ledelsen betyder noget og det vil være korrekt at sige at samspillet mellem traditionen, kulturen og ledelsesstilen på det enkelte bibliotek er af afgørende betydning for klimaet som helhed.

10 ledere blev tilfældigt udvalgt og blev tilbudt at deltage i en personlighedstest. 8 af dem deltog. Testen er den internationalt anerkendte NEO-PI. Testen måler personligheden i forhold til 30 karaktertræk, der sammenfattes i 5 overordnede faktorer. Disse faktorer er emotionelle reaktioner, ekstroversion, åbenhed, venlighed og samvittighedsfuldhed. Det billede, der kom frem, er meget forskelligt fra stereotyperne om bibliotekarere. Vedrørende de emotionelle reaktioner lå lederne lavt eller middel, hvilket generelt tyder på en ganske fin grad af emotionel stabilitet. Lederne er også generelt udadvendte, idet kun en enkelt scorede under middel. 7 af de 8 ledere scorede højt på åbenhed. Åbenhed er den faktor, der blandt andet kan anvendes til at forklare, hvorledes man forholder sig til forandringer i omverdenen og i øvrigt også hvor tilbøjelig man er til at sætte nye skibe i søen og eksperimentere. Venligheden er en faktor, der indeholder mange aspekter. Det drejer sig om menneskesynet, men det drejer sig også om, hvor konkurrenceorienteret man er. På denne faktor ligger lederne spredt, om end der dog ikke er nogen, der scorer meget lavt. Generelt scorer lederne også højt på faktoren, der vedrører samvittighedsfuldhed, hvilket indikerer systematik, målrettedhed og ganske høje standarder for eget arbejde. Der er altså langt fra det billede, der tegnes at lederne og de stereotyper, der findes om bibliotekarere som rolige, indadvendte, generte og perfektionistiske.

Undersøgelsen viste også, at lederpersonligheden er meget vigtig i forhold til de nuancer, som lederstilen får. Der kan ikke generaliseres, men i de tilfælde, hvor personligheden er udadvendt, forandringsvillig og tilsvarende er der altså også tendenser til at der sker mere. Der er ingen tvivl om, at lederens personlighed slår igennem i lederstilen og i den måde, som forandringer genereres på. Der kan ikke ud af undersøgelsen drages slutninger om, at bestemte persontræk er særlig fordelagtige. Det vil i alle tilfælde afhænge af den enkelte situation og kulturen på det pågældende

sted. Derimod kan der uden videre drages den slutning, at ikke mange ledere i folkebibliotekerne svarer til billedet af den fagprofessionelle leder, der betragter ledelsesopgaven som sekundær i forhold til det bibliotekariske arbejde. Der kan også drages den slutning, at ledelsesstilen og lederpersonligheden har en meget stor betydning for kulturen og arbejdsklimaet på det enkelte bibliotek. Det kan være vigtigt at være meget opmærksom på dette forhold i forbindelse med bibliotekssammenlægninger og fusioner.

Generelt er det således, at de ansatte ønsker en synlig, åben og kommunikerende ledelse. Det får de også i de fleste tilfælde, fordi det tydeligt fremgår, at langt hovedparten af lederne er ganske refleksive i forhold til deres ledelsesopgave. ☒

Kulturministeren har budt op til dans – vil kommunerne bydes op?

af: Per B. Christiansen, formand for de kommunale børne- og kulturchefer

- en kulturpolitisk kommentar til biblioteksledernes blad af formanden for de kommunale børne- og kulturchefer Per B. Christensen, børne- og kulturdirektør i Næstved i anledning af kulturministerens strategi for kultur i hele landet.

De fleste kvinder kender vist til fænomenet. Man er til fest og bliver budt op til dans af en mand, der ikke kan danse og som ikke kan beslutte sig til om han vil føre. Selvom kvinden er nok så god en danser ender dansen i det rene jammer, for det forudsættes, at manden tager føringen.

På samme måde er det med strategien for kultur i hele landet. Det forudsættes, at Kulturministeren tager føringen, og at han kan føre. Det er ikke nok at have viljen gennem strategien, man skal også have evnerne ved at sætte retning og ved at binde økonomiske midler i halen på strategien.

Jeg synes ministeren skal have ros for at have skabt en ambitiøs strategi, der kan blive til en ambitiøs kulturel satsning. I turneringsdans er der et begreb, der hedder floor-craft – altså parrets evne til at bemægtige sig hele dansegulvet. Hvis ministeren skal skabe en kulturel satsning, der bemægtiger sig hele Kulturdanmark, så kræver det for det første, at han sætter økonomisk vilje bag strategien, og at kommunerne vil bydes op til dans. I den forbindelse finder jeg kulturministerens overvejelser om strategisk anvendelse af den ny "Kulturpulje til hele landet" både interessante og relevante. Denne økonomiske satsning kan være med til at generere flere kulturpenge og øge dynamikken i det lokale kulturliv.

Ministeren har gode chancer for at få en dansepartner. Kommunalreformen har skabt større og fagligt og økonomisk mere bæredygtige kommuner – også på kulturområdet. Mange kommuner har i visionen for den nye og større kommune lagt vægt på at udvikle kulturlivet og på, at kulturen bliver det der binder de nye kommuner sammen. Kommunerne tænker kulturen ind i arbejdet med børn og unge, i bosætningsstrategien og forsøget på at skabe kreative alliancer mellem kultur og erhverv. Jeg håber, at kommunerne vil satse og fylde det kulturelle tomrum ud, som amterne mange steder har efterladt, og at kommunerne øger ambitionerne i form af nye kulturelle satsningsområder og nye kulturelle puljer med det formål at matche Brian Mikkelsens initiativer.

Det er BKF's håb, at de nye kommuner vil satse på flere indsatsområder.

Det må forventes, at en række kommuner går efter nogle kulturelle fyrtårnsprojekter. Her er det vigtigt, at det ikke blot bliver fysiske monumenter over samtiden, men at der også fyldes af kulturelt

liv og fornyende aktiviteter ind i de fysiske rammer. Det er ikke nok at afsætte penge til fysiske rammer, hvis de ikke bliver fulgt op af driftsmidler. Så ender fyrtårnet som en bøjle med et svagt lys.

Det er også mit håb, at kommunernes fyrtårne går i mange forskellige retninger, og at de er præget af et ægte lokalt engagement. Det lokale kulturliv skal præges af kvalitet, alsidighed og frodighed!

Et andet udviklingsfelt er det tværfaglige samarbejde på kulturområdet. Her er børnekulturen det gode eksempel, der skal følges op af andre. På børnekulturområdet har vi virkelig set værdien af en national satsning, der følges op lokalt. Samarbejdet på børneområdet og mellem biblioteker, arkiver og museer (det såkaldte ABM-samarbejde) skal følges op af nye samarbejder mellem de kulturelle vækstlag på musik- og teaterområdet i kommunerne og mellem kultur og erhverv. Samarbejdet mellem kultur/kunst og erhverv bør gå på 2 ben. Dels ved at erhvervslivet gennem målrettede sponsorater medvirker til udviklingen af det lokale/regionale kulturliv og dels ved at kunstnere bidrager til den kreative udvikling og nytænkningen på en række offentlige og private arbejdspladser.

Jeg håber, at kommuner får tid og kræfter til at udfordre Brians Mikkelsens økonomiske satsning, således, at der for alvor bliver tænkt nyt og således, at de nationale kulturinstitutioner for alvor kommer til at betyde noget for den kulturelle udvikling i hele Danmark.

Kulturaftaler

I de kommende år får vi en ny generation af kulturaftaler. Jeg har fulgt udviklingen fra de første kulturaftaler, og jeg synes måske, at de første var dem der skabte mest fornyelse og som flyttede noget – ikke mindst i de kulturelle udkantsområder.

Der er brug for, at de nye aftaler bliver ambitiøse, fleksible og ubureaukratiske, og at kommunerne får friere muligheder for at danne partnerskaber og vælge emnebaserede kulturaftaler.

Det bliver helt spændende, når ministeren i sin redegørelse skriver, at "lokale kulturinstitutioner skal have mulighed for at varetage nationale udviklingsopgaver". Her kunne redegørelsen måske have været lidt mere præcis, men ideen er god og kommunerne skal vide at tage denne udfordring op.

Kulturaftalekonceptet bør måske også bredes ud til også at omfatte aftaler mellem kulturudvalget i en kommune og den lokale musikskole, biblioteket eller museet ligesom kulturaftaler på tværs af kommunerne bør give svar på, hvordan vi løfter armslængdeprincippet i kommunerne, og således at der dannes fagligt rådgivende organer på tværs af kunstarter.

For at styrke samarbejdet mellem kommunerne vil vi i BKF satse meget på, at netværket mellem de kulturansvarlige forvaltningschefer i kommunerne styrkes. I de 5 regioner vil der blive skabt netværk ligesom BKF har etableret et landsdækkende netværk, der vil følge central lovgivning og centrale initiativer, som vil samarbejde med andre kulturinteressenter – bl.a. bibliotekslederne – og som sidst men ikke mindst vil komme med egne initiativer set fra en kommunal vinkel.

Jo, vi er klar i kommunerne. Vi siger ja til ministerens inklination! ☑

Meget andet end bøger

af: Michel Steen-Hansen, bibliotekschef i Slagelse og næstformand i BLF

Regeringen bruger meget energi på at tale om innovation og "Danmark som førende videnssamfund" men vil de sætte handling bag ordene og bruge dem der byder sig til. Hvis alle skal med, må vi bruge tilbud, der er tilgængelige for alle f.eks. landets største Public Service institution biblioteket.

Der er mange meninger om hvad fremtidens biblioteker er, f.eks. har kulturministeren spillet ud med, at han stort set kun synes, at det er bøger, der skal definere biblioteksbegrebet. Samtidig er der andre der mener at det stort set kun er virtuelle medier, der skal udvikles. Men uanset om man har den ene eller den anden holdning, er det vigtigt at man ser på hvilke produkter brugerne efterspørger - og det er i dag andet end blot bøger.

Alle medier indeholder en vis mængde information, som i mødet med brugeren omdannes til viden eller dannelse. Derfor skal man passe på ikke at være for smal i medieudbuddet og lade sig begrænse af, hvad man selv kan lide eller forstå.

Bibliotekerne samlet er den største public service institution i Danmark. Bibliotekerne har pligt til at sikre fri og lige adgang til informationer for alle og udgør derfor et fundament i det demokratiske samfund. Derfor er det vigtigt, at vi som samfund sikrer, at de kan fungere. At vi afklarer, hvilke rammer skal de indrettes i, hvilke opgaver skal de løse og hvilke materialer skal de formidle.

Bibliotekerne har i flere år været at finde i den digitale fortrop m.h.t. at udvikle internetbaserede formidlingsformer f.eks. bibliotek.dk og mange andre "netbiblioteker". Bibliotekerne er også for flere år siden begyndt at besvare spørgsmål via Internettet på biblioteksvagten.dk som er et godt udgangspunkt for et bud på "én indgang til det offentlige". Og der udvikles hele tidens nye digitale services, ligesom en stadig større del af materialerne formidles i digital form.

Det hybride bibliotek

Det nye bibliotek, som er under udvikling, kaldes det hybride bibliotek. I kort form kan det betegnes som et fysisk sted hvor der tilbydes adgang til global information og samlinger af forskellige medier - både fysiske og virtuelle - og hvor der er vejledning.

Den digitale ambition er grænseløs adgang til alle ressourcer hele døgnet mens det fysiske biblioteks handler om behov der opfyldes i offentlige rum med lokalt tilsnit.

Det er dén hybrid vi skal hjælpe med at finde sin form.

Trods de digitale udviklinger er der stadig behov for det fysiske bibliotek. På det fysiske bibliotek skal der stadig være adgang til vejledning, læring og oplevelse for den enkelte. Biblioteket er et kulturcenter, et uformelt samlingssted – det tredje sted, som i højere grad end tidligere tilpasses den lokale virkelighed. Biblioteket skal udvikle sig hen imod at være et kundskabslaboratorium hvor det enkelte individualiserede, globaliserede og differentierede menneske kan eksperimentere med, udvikle og skabe sig selv via kulturen.

For at nå dette er der brug for synliggørelse af specielle digitale ressourcer på tværs af biblioteker og tjenester. Borgerne skal have hjælp til at overskue hvilke ressourcer der tilbydes på nettet og hvordan man bruger dem. Bibliotekaren bliver mere og mere en slags konsulent for de mange forskellige målgrupper. Den ansattes kompetencer vil i fremtiden i højere grad være det, der definerer biblioteket som begreb.

Det hybride bibliotek er også et oplevelsesrum, hvor teknologien er indlejret. Det bliver et interaktivt rum hvor f.eks. børnene kan lære og lege med alle sanser. Her er der rum hvor man kan arbejde,

mødes, opholde sig, studere. Hvor der er trådløs netadgang også til licenser, mail, chat, telefon, smartboards og meget mere. Og her er rum hvor bibliotekaren kan yde hjælp til selvhjælp, undervise de mange forskellige bruger- og interessegrupper i f.eks. informationskompetence.

Hvilke fysiske materialer er der i fremtidens hybride bibliotek.

Mange biblioteksmaterialer bliver digitale og vil være tilgængelige over nettet. En del vil på sigt blive distribueret over nettet som man allerede kender det i dag. Men der er en stadig stigende efterspørgsel efter film, musik og spil på bibliotekerne. Bibliotekerne har en forpligtelse til at leve op til denne efterspørgsel. Samtidig har de en forpligtelse til at sørge for at alle de smalle og ikke så efterspurgte udgivelser er tilgængelige, og det gør bibliotekerne også. Men det lokale bibliotek vil også eksistere i årene fremover, og her spiller bogen en vigtig rolle.

Derfor er det stadig vigtigt at forholde sig til de lokale folkebibliotekers materialesamlinger. Det kan være interessant at se på hvordan bogindkøbet kan afspejle efterspørgslen fra lånerne, og ad den vej få en idé til hvad der skal stilles til rådighed fremover.

Forkælelse eller public service

I Slagelse vil vi gerne "forkæle" vores kunder. Vi tror på, at bibliotekerne også har brug for ressourcestærke, flittige lånere, som er stolte af og begejstrede for biblioteket. I supermarkedet ville man nok tale om at skabe et brand.

Kulturministeren opfandt sidste år en "Lån & Læs" pulje til styrkelse af bogudlånet. Og den har vi på Slagelse Bibliotek forsøgt at følge op på. Vi benyttede lejligheden til at se lidt bag om vores image og bruge tid på at undersøge, om vi faktisk lever op til nutidens brugeres ønsker og forventninger - i dette tilfælde altså på bog-området.

Tilfredse brugere eller selvtilfredse biblioteker

På Slagelse Bibliotek undersøgte vi sidste år hvad brugerne mente "en rimelig ventetid" er. 80% svarede at under 1 måneds ventetid er rimelig for alle materialer under ét. Alle biblioteker mærker nemlig "den ny lånerstype" der har sat sig i hovedet at ville læse de samme bøger, samtidig!

Vi lavede derfor et projekt om at lave "nul-ventetid" og fik også bevilget penge til forsøg i 2005. Dermed kunne vi sikre, at der højst er 14 dages ventetid på nye (danske) bøger. Vi mener nemlig at det er en public service forpligtelse at leve op til efterspørgslen uanset medieform.

Hvad har vi fået ud af dét

Og det virker. Antallet af reserveringer på bøger er faldet med en tredjedel, og "nul-ventetidsbøgerne" som er indkøbt er udlånt konstant. Det er ikke til at vide hvor mange af de udlån, der ville være blevet til noget på et senere tidspunkt; men der er god grund til at antage, at udsigten til at vente 11-12 måneder på "Michael Laudrups Tænder" nok kunne få nogle lånere til at fravælge biblioteket som leverandør.

Vi vil vældig gerne øge udlånet af bøger. Det er trods alt endnu en meget vigtig ydelse i bibliotekerne. Ved at følge efterspørgslen er det lykkedes os at vende udviklingen fra et fald i udlånet af bøger og samtidig styrke et image, hvor man på biblioteket kan låne de nyeste bøger når de udkommer og er populære.

Vi er kulturministeren stor tak skyldig, fordi vi hans pulje har givet os mulighed for at afprøve følgerne af "Nul Ventetid". Man kunne så ønske at kulturministeren på samme måde får øjnene op for alle de andre medier, som også efterspørges og som er nødvendige for udviklingen af fremtidens bibliotek og det lærende samfund.

Fremtidens bruger og biblioteket

Med vedtagelsen af biblioteksloven i 2000 intensiveredes arbejdet med at integrere de nye medier og især Internettet i bibliotekernes servicetilbud. Grundlaget har været visionen om det hybride bibliotek.

Udgangspunktet var således en integration af nye materialer i samlingen og et fokus på at anvende ny teknologi til at forbedre adgangen til bibliotekets informationsressourcer. Der har ganske vist været et fald i bogudlånet på folkebibliotekerne, men dette er blevet kompenseret ved et større udlån fra andre dele af samlingen - de nye medier.

Folkebibliotekerne står overfor et dilemma: de traditionelle ydelser er de mest efterspurgte, men der må balanceres mellem den øjeblikkelige efterspørgsel og udvikling af netbaserede ydelser der matcher fremtidige behov.

Udfordringen for fremtidens bibliotek er at opfylde de fremtidige brugeres behov i vidensamfundet. Dette gøres ved at tage udgangspunkt i brugerne frem for materialesamlingen. Det er en udfordring både for biblioteker og for mange brugere. I fremtidens bibliotek skal der stadig være bøger, men efterspørgslen efter information og andre medier skal også efterkommes, hvis vi skal leve op til regeringens plan om "Danmark som førende vidensamfund". Der er innovative muligheder, men det kræver både politisk vilje og målrettet satsning. ☒

EBLIDA

af: Finn Vester, formand for Danmarks Biblioteksforening

De fleste biblioteksfolk har hørt om EBLIDA, men næppe mange har været dybere involveret i foreningens arbejde. Med EU's stadig større indflydelse på bibliotekernes vilkår for adgang til materialer er EBLIDA's betydning så stor som nogen sinde. Denne artikel vil prøve at komme rundt om EBLIDA: Hvad, hvordan, hvorfor, og til sidst lidt om noget af det jeg har arbejdet med.

1. Hvad er EBLIDA

Navnet er en forkortelse for "European Bureau of Library, Information and Documentation Associations", dvs. en uafhængig paraplyorganisation for nationale biblioteks- og arkivforeninger og organisationer i Europa.

EBLIDA blev stiftet i 1992 af biblioteksforeninger i 9 af de daværende EU medlemslande. Fra Danmark var det Danmarks Biblioteksforening (DB) der medvirkede. DB har hele tiden siden da været repræsenteret i Executive Committee (Forretningsudvalget), i flere perioder som enten præsident eller vicepræsident.

Som nævnt er arkiverne med i EBLIDA, men de spiller ikke nogen fremtrædende rolle, blandt andet fordi de har deres egen tilsvarende organisation, ICA.

EBLIDA's formål var og er stadig at repræsentere og forsvare bibliotekernes interesser i Europa, især henvendt til EU's institutioner (Kommissionen, Parlamentet, Ministerrådene og Europarådet). Opgaverne er andre end i de første år, men de grundlæggende udfordringer er de samme.

2. Organisation

EBLIDA's medlemmer falder i to kategorier:

- Full members, som er landsdækkende biblioteks- og arkivforeninger i EU medlemslande
- Associate members, som er institutioner og organisationer i EU lande, og foreninger fra ikke-EU lande

Council

EBLIDA's øverste myndighed er Council, som består af en repræsentant for hvert medlem, og som mødes en gang om året. Alle medlemmer har taleret, men kun full members har stemmeret.

De vigtigste opgaver for Council er:

- Beslutte EBLIDA's generelle politik og godkende det årlige arbejdsprogram
- Beslutte kontingentstruktur
- Godkende regnskab og budget
- Vælge præsident og Executive Committee (EC) hvert andet år

I 2005 var der kampvalg til både præsidentpost og EC. Bag det lå et tilløb til fraktionsdannelse i EC og et ikke særlig produktivt arbejdsklima. I den nyvalgte EC er disse problemer overstået, og der er en udbredt vilje og evne til samarbejde. Alt andet ville også være håbløst og give anledning til overvejelser om fortsat medlemskab.

Executive Committee

EC består af EBLIDA's præsident og 4-10 øvrige medlemmer. Kun full members kan være medlemmer af EC. I perioden 2005-2007 er der 10 medlemmer ud over præsidenten. De repræsenterer 8 forskellige EU lande. Jeg er eneste danske medlem og repræsenterer den danske biblioteksparaply.

EC holder møde 3 gange årlig, og hovedopgaverne er:

- Ansvarlig for EBLIDA's ledelse og administration
- Tegne EBLIDA juridisk
- Nedsætte arbejdsgrupper
- Udnævne direktør
- Udarbejde beslutningsgrundlag til Council

Sekretariat

EBLIDA's hjemsted og sekretariatets adresse er i Haag, Holland. Bemandingen består af en direktør plus p.t. lidt mere end et årsværk, altså en meget lille organisation. Netop udnævnt direktør er Andrew Cranfield.

Opgaverne er:

- Forberede møder i de styrende organer
- Udføre beslutninger truffet af Council og EC
- Udføre den daglige administration

Kontingent

Associate members betaler i 2006 418 euro. Full members betaler mellem 510 og 5135 euro, afhængig af deres omsætning. Trods den store forskel i kontingentbetalingen for full members har alle præcis en stemme. Der var i 2005 42 full members og 110 Associate members.

I de seneste år har flere full members meldt sig ud fordi de ikke kan betale kontingentet.

Vedtægterne giver ikke mulighed for potentielle full members til at blive associate members.

Omvendt er der associate members som gerne vil være full members for at opnå stemmeret. Det er heller ikke muligt nu.

Diskussionen er ømtåelig. EBLIDA er foreningernes forening og ønsker ikke at blive udsat for et potentielt kup fra et antal enkeltinstitutioner, som måske ikke har de samme overordnede interesser som de nuværende full members. Men EBLIDA er i konstant pengenød. Yderligere indtægter fra nye full members vil være velkomne. For øjeblikket er diskussionen lagt død. Hvis der skal blødes op, er det min vurdering at det bliver nødvendigt at differentiere stemmeretten (antal stemmer), så der bliver sammenhæng mellem kontingentbetaling og indflydelse (ligesom i IFLA).

3. EBLIDA's opgaver

Nu til det vigtigste: Hvorfor er EBLIDA nødvendig. Dog først et par ord om arbejdsformen. EU-kommissionen arbejder på mange fronter der vedrører biblioteker og arkiver, og EBLIDA må på medlemmernes vegne være opmærksomme på alt hvad der foregår, og som indebærer risici for en forringet opgaveløsning. Heldigvis er ikke alt prioriteret lige højt hele tiden. Det ville have været umuligt for EBLIDA at følge med til. Derfor deler vi opgaverne op i "lobbying", som er direkte indblanding i aktuelle sager, og som kan kræve mange ressourcer, og "monitoring", som består i at følge med og opdage når der er ændringer på vej. Modparterne er meget større og stærkere end vi. Det er blandt andre rettighedshavere til materiale som bibliotekerne gerne vil formidle, og det er erhvervsorganisationer der vil have kommercialiseret offentlige ydelser, også biblioteker. På grund af sekretariatets begrænsede størrelse og styrke foregår det meste lobbyarbejde i arbejdsgrupper, nedsat af EC og bemandet med nogle af de bedste eksperter i Europa.

Ophavsret

Fra EBLIDA's start har det vigtigste spørgsmål været ophavsret, og der har til stadighed eksisteret en "Copyright Experts' Group". Formand er englænderen Toby Bainton, og Danmark er repræsenteret af Harald von Hielmcrone fra Statsbiblioteket. For øjeblikket er det især den stigende digitalisering af både information og kulturarv der er interessant, og som kræver konstant indgriben og forsøg på at finde acceptable løsninger for bibliotekerne og arkiverne. Der er imidlertid mange andre områder af vital betydning for bibliotekerne. På Council mødet i Budapest i begyndelsen af maj vil arbejdsprogrammet for 2006 blive behandlet. Det omtaler en lang række specifikke initiativer der alle har med ophavsret og databeskyttelse at gøre.

Professionel uddannelse

På dette område eksisterer også en arbejdsgruppe, "Professional Education Group" med Sue Brown fra England som formand og Pernille Drost fra Bibliotekarforbundet som dansk medlem. Gruppens arbejde består netop nu mest i at følge med i Kommissionens udspil og i at opstille et forslag til en fælles platform for uddannelserne inden for bibliotekar og arkivar professionerne. Der er mange hensyn at tage, mange parter at konsultere, og arbejdet kan komme til at tage lang tid af afslutte.

Trade Agreements and Libraries (tidligere WTO/GATS)

Med vedtagelsen af EU's servicedirektiv har denne arbejdsgruppe afsluttet sit arbejde på nuværende tidspunkt, men fortsætter med at følge udviklingen. Resultatet blev en løsning hvor de enkelte lande beslutter om de vil følge direktivet på biblioteksområdet, dvs. om de vil tillade en total liberalisering til markedskræfterne. Det lykkedes at få de nationale regeringer til at forstå hvor farlig en sådan udvikling kunne blive.

Andre opgaver

Det vil føre for vidt at komme ind på EBLIDA's aktiviteter med "monitoring", samarbejde med andre organisationer og udsendelse af information. Jeg henviser til www.eblida.org, hvor også mødereferater og strategipapirer publiceres.

4. Mine opgaver i EC

Ud over de almindelige opgaver har jeg i perioden 2003-2005 brugt en del kræfter på en revision af EBLIDA's strategi. Den foregående havde efter min mening et forkert fokus og drejede sig mere om administration og økonomi end om det overordnede formål med EBLIDA og en præcisering af hvor ressourcerne skal sættes ind. Det mener jeg er rimelig klart nu.

Men selvfølgelig er økonomi vigtig, og i denne periode har jeg blandt andet kastet mig over økonomistyringen i rollen som "Treasurer", en slags kritisk revisor. Både budget og budgetopfølgning har trængt til forbedringer. Det er ved at være rettet op.

Den vigtigste indtægtskilde for EBLIDA er medlemskontingenterne. Jeg har omtalt ovenfor at de ikke kommer af sig selv. Jeg er formand for en "Membership Working Group", som dels skal sørge for at skyldigt kontingent bliver betalt, og at medlemmerne bevarer interessen for EBLIDA", dels skal komme med forslag til en offensiv for at skaffe flere medlemmer. Arbejdet er netop påbegyndt, så der er endnu ikke så mange synlige resultater. ☒

Endelig fik bibliotekerne lov til at vise bogomslag på hjemmesiden.

af: Mona Madsen, bibliotekschef i Birkerød

Det kræver såmænd kun at vi indgår en aftale med COPY-DAN, betaler et årligt beløb - og så ellers selv indscanner og billedbehandler hvert eneste af de ønskede omslag, sørger for at oplysninger om hvilket designerkonsortium der har lavet omslaget også står på hjemmesiden, og desuden noterer ISBN-nummer, oplysninger om titel, forfatter, forlag og billedkunstner, illustratør, fotograf m.v. ned i hvert enkelt tilfælde, således at vi ved årets slutning kan stå til regnskab for hvordan vi har udnyttet aftalen

Tak for gaven, KL – men øhh... det var ikke lige det der stod på min ønskeseddel.

Jeg havde ønsket mig en berigelse af vores centrale databaser. Således at der ved den bibliografiske post automatisk var (eller kunne fremklikkes) en forside. Jeg forestillede mig at DBC i forbindelse med den nationalbibliografiske registrering sørgede for det, og selvfølgelig ville det koste noget, men vel næppe mere end de beløb, som alle landets biblioteker skal betale hvis de tilslutter sig den foreliggende aftale. Billederne skulle kunne genbruges uden ekstra omkostninger i bibliotekernes egen beholdningsdatabase, og de skulle desuden kunne downloades og genbruges på hjemmesider, i foldere, på plakater ...

Folkebiblioteker aftager en stor del af forlagenes produktion. Og vi vil gerne reklamere for de bøger, vi har indkøbt. Skulle man ikke tro, at ophav og producenter var glade for det? Det har længe undret mig, at forlagene tilsyneladende uden problemer kan få ophavsrettighedsindehaverne til at give frit slag for gengivelse af bogomslag på forlagshjemmesider, på boghandlerhjemmesider, i boghandlerkataloger og øvrige reklamemedier, mens det aldrig er lykkedes at få bibliotekernes reklamevirksomhed med i aftalerne.

Hvornår går det op for forlagene, at folkebibliotekerne er en medspiller, ikke en modstander?

(Og hvorfor nyder bogomslag – som jo i bund og grund bare er et emballeringsprodukt – egentlig denne særstatus som kunstværk i forhold til andre former for industrielt design? Må jeg heller ikke på hjemmesiden vise et billede af en mælkekarton eller en fodboldstøvle uden at få tilladelse og uden at notere hvem der var designeren?)

Jeg bebrejder ikke KL noget. Efter sigende har man arbejdet hårdt på bare at nå så langt som til denne utilstrækkelige aftale. Nu håber jeg bare, at bibliotekerne kollektivt siger nej tak og dermed fortæller COPY-DAN og kumpanerne, at der må tænkes om igen ... ☒